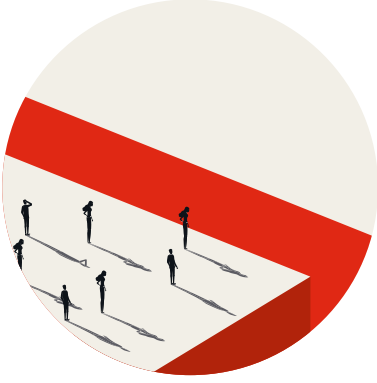

7262 SAYILI KANUN'A
İLİŞKİN BİLGİ NOTU

TÜRKİYE'DE
ÖRGÜTLENME
ÖZGÜRLÜĞÜNE
YÖNELİK
BİR BAŞKA TEHDİT

1. GİRİŞ

31 Aralık 2021'de 7262 sayılı *Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine Dair Kanun*¹, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Adalet Komisyonu tarafından kısa bir müzakerenin ardından hızla kabul edildi.

BU YASANIN BELİRTİLEN AMACI, BİR DİZİ BM GÜVENLİK KONSEYİ KARARIYLA BİRLİKTE TÜRKİYE MALİ EYLEM GÖREV GÜCÜ'NÜN (FATF) TAVSİYELERİNİ UYGULAMAKTI. ANCAK, MADDELERİN ÇOĞU YA BU AMAÇLA DOĞRUDAN BAĞLANTILI DEĞİLDİ, YA DA KAPSAMINI AÇIKÇA AŞAN ÖNLEMLER GETİRİYORDU.

2019 Türkiye Değerlendirme Raporunda² FATF, terörün finansmanı ve kara para aklama ile mücadeleye yönelik tavsiyeler belirliyor ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla ilişkili potansiyel riskleri özetliyordu. 8 No'lu tavsiyesi, kâr amacı gütmeyen kuruluşların meşru faaliyetlerinin hedef alınmasını, kesintiye uğramasını veya cezalandırılmasını önlemek için bağımsız, riske dayalı bir değerlendirmeye yönelikti. Ancak, 7262 sayılı *Kanun* uyarınca, insan hakları örgütleri de dâhil olmak üzere tüm kurumların risk oluşturduğu kabul edilmekte ve dolayısıyla tacize eşdeğer orantısız önlemlere tabi tutulmaktadır.

Yakından incelendiğinde, *Dernekler Kanunu* ve *Yardım Toplama Kanunu* da dâhil olmak üzere yedi kanunda değişiklik yapan bu mevzuat, örgütlenme hakkı ve faaliyet bağımsızlığı konusunda sıkı denetim, gözetim ve kısıtlamalar getirmektedir. Değişiklikler, Türkiye'deki yetkililere çevrimiçi yardım toplama üzerinde keyfi kontrol sağlamakta ve artan cezalar ile külfetli denetimler yoluyla sivil toplum örgütlerinin (STK)³ faaliyetlerini ve ortaklıklarını kısıtlamaktadır. Ayrıca terörle ilgili suçlamalarla karşı karşıya kalan dernek yönetici ve çalışanlarının görevden alınmasına ve dolayısıyla faaliyetlerini makul olmayan bir şekilde kısıtlamaya veya sonlandırmasına izin vermektedir.

BU BİLGİ NOTU, 7262 SAYILI KANUN'UN KAPSAMINI VE SİVİL TOPLUMUN BAĞIMSIZLIĞI AÇISINDAN OLUŞTURDUĞU RİSKİ TARTIŞMAKTADIR.

1. Bkz. 7262 sayılı kanun, <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3261.pdf> [Türkçe yayın].

2. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/Mutual-Evaluation-Report-Turkey-2019.pdf>

3. Türk hukukuna göre dernekler ve vakıfları ifade etmektedir

2.SİVİL ÖRGÜTLENMENİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK ORANTISIZ TERDBİRLER

7262 sayılı Kanun'un STK'lar için doğrudan sonuçları olacak pek çok yönü arasında ilki yardım toplama faaliyetlerine ilişkindir. 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu halihazırda kişi ve kuruluşlara yardım toplama faaliyetleri için izin alma zorunluluğu gerektirmektedir. Bu kanunun 6. Maddesine yapılan ek ile, kuruluşların çevrimiçi yardım kampanyalarını da mevcut izin sistemine dâhil ediyor. İnternet üzerinden izinsiz bir yardım kampanyası yürütüldüğünün tespit edilmesi halinde, İçişleri Bakanlığı veya ilgili valilik, kampanyayı yürüten kuruluştan 24 saat içinde kampanyayı sonlandırmasını talep edebilir. Bu değişiklik sayesinde, bu süre içinde kampanya sağlayıcısına ulaşamıyorsa, valilik veya İçişleri Bakanlığı'nın talepleri üzerine içeriğe erişimin sulh ceza hakimlerince engellenmesine karar verilmesinin önü açılmış oldu. Sulh Ceza Hakimliklerinin bağımsızlığı konusundaki eleştiriler⁴ de dikkate alındığında, İçişleri Bakanlığının kurumların mali kaynaklarına doğrudan müdahale edebilmesine imkân sağlayan bu değişiklik kaygı uyandırmaktadır.

Aynı kanunda yapılan bir başka değişiklikle de izinsiz yardım toplama faaliyetlerine para cezası getirildi. Yetkisiz yardım toplama faaliyetlerine ilişkin idari para cezası 700 Türk Lirasından 5,000-200,000 Türk Lirasına (TL) yükseltilmiştir.

BÖYLECE YASAĞIN KAPSAMI GENİŞLETİLEREK, YETKİLİLERİN DERNEKLERİN MALİ KAYNAKLARINI KESİNTİYE UĞRATMASI KOLAYLAŞMIŞTIR.

7262 sayılı Kanun 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nda da değişiklik yaparak, faaliyetlerinden bağımsız olarak kurumlar üzerinde daha sıkı denetim uygulayarak İçişleri Bakanlığı'na daha fazla denetim yetkisi vermiştir. Türkiye'de Bakanlık ve Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlükleri zaten denetim yapma yetkisine sahipti; fakat bunlar periyodik olmaktan çok belirli bir karar veya şikâyete dayalıydı. Ancak bu değişiklik, denetim yapılmamasını süresi üç yılı geçmemesi gereken bir istisna haline getirmektedir.

Daha önce İçişleri Bakanlığı'na ve mülki idare amirlerine ait olan denetim yetkisi, tüm kamu görevlilerini kapsayacak şekilde genişletildi. Denetçiler, *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu* da dâhil olmak üzere diğer kanunların hükümlerine bakılmaksızın, hiçbir kuruluşun vermeyi reddedemeyeceği ilgili bilgi ve belgeleri talep etme hakkına sahiptir.

4. *Türk Ceza Kanunu'nun 28 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanunu ile kurulan Sulh Ceza Hâkimlikleri sistemi, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası insan hakları mekanizmaları arasında, sistemin bağımsızlığı ve hâkimlerinin tarafsızlığı konusunda bu tarihten itibaren ciddi endişeler uyandırmaktadır, zira sistem kapalı bir devre olarak çalışmaktadır: bir Sulh Hâkiminin kararına ancak başka bir Sulh Hâkimi tarafından itiraz edilebilir. Venedik Komisyonu, BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'ne göre, Sulh Ceza Hâkimlikleri sistemi adil yargılanma hakkını garanti etmemektedir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisine göre, "bu mahkemeler, gazetecileri ve İnsan Hakları Savunucularını tutuklamak, medya yasakları uygulamak, kayyum atamak veya interneti engellemek de dâhil olmak üzere tutuklama kararları çıkarmak için olağanüstü hal karamamelerini kullanmaktadır." Daha fazla bilgi için bakınız: <https://www.ijc.org/wp-content/uploads/2019/02/Turkey-Judgeship-Advocacy-Analysis-brief-2018-ENG.pdf>*

AYRICA, BU YASANIN İHLALİ DURUMUNDA CEZALAR ARTIRILMIŞ OLUP, STK'LAR VE ÇALIŞANLARI 200.000 TL'YE KADAR PARA CEZASINA VE BİR YILA KADAR HAPİS CEZASIYLA KARŞI KARŞIYADIR.

Dernekler Kanununun 19. Maddesinde yapılan değişiklik, denetlenen kuruluşun ortaklarının denetlenmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak, denetlenen dernek veya herhangi bir ortak kuruluş tarafından yardım tahsis edilen herhangi bir kuruluş denetlenmekle yükümlüdür. *Dernekler Kanunu'nun* 36'ncı maddesinde yapılan değişiklik, merkezi yurt dışında bulunan kuruluşları kapsamına alarak, Türkiye'de faaliyet gösteren dernek ve vakıfların şubeleri tarafından dağıtılan yardımların da denetime tabi tutulacağını ifade etmektedir. STK'ların keyfi denetimlere karşı savunmasızlığı göz önüne alındığında, bu düzenleme sivil toplumun işbirliği yapma isteksizliğine neden olarak işbirliğini ve kaynaklarını azaltabilir.

7262 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden bu yana, birçok STK'ya yönelik denetimler artırılmıştır. Uluslararası Af Örgütü⁵ tarafından yakın tarihli bir rapor için yapılan görüşmeler, bu denetim düzenlemelerinin kurumları cezalandırmak amacıyla keyfi olarak uygulanmayacağını garanti alan koruyucu önlemler içermediği için STK'lar açısından kaygı yarattığını ortaya koymuştur. Rapora göre, denetçiler bu kuruluşların yabancı fonlardan gelen kaynakları üzerinde özellikle duruyorlar.

AYRICA, DENETİMDEN SORUMLU OLAN KURUM KONUSUNDAKİ BELİRSİZLİK DİKKAT ÇEKMEKTEDİR, KEZA BAZILARI DOĞRUDAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI TARAFINDAN, DİĞERLERİ İSE SİVİL TOPLUMLA İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN İL ŞUBELERİNDEN MÜFETTİŞLER TARAFINDAN DENETLENMEKTEDİR.

5. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/10/EUR4448642021ENGLISH.pdf>

Ek olarak, denetimlerin kuruluşların faaliyetlerini engellemek için bir taciz aracı olarak kullanıldığı konusunda endişeler vardır. Af Örgütü raporu, bir LGBTİ+ kuruluşunun 1,5 yılda dört kez denetlendiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, denetim sonuçlarının hiçbirinin kuruluşlarla paylaşılmaması, onları, denetçilerin faaliyetleriyle ilgili değerlendirmeleri konusunda karanlıkta bırakmıştır.

BU DURUM, KURUMLARIN FAALİYETLERİNİ DENETİME UYGUN OLACAK ŞEKİLDE DÜZENLEMELERİNE İMKÂN BIRAKMADIĞI GİBİ DENETÇİLER TARAFINDAN TOPLANAN BİLGİLERİN KEYFİ OLARAK STK'LARI HEDEF ALMAK VE FAALİYETLERİNİ ENGELLEMEK İÇİN KULLANILABİLECEĞİ KONUSUNDA ENDİŞE YARATMAKTADIR.

3. GÜVENLİK BAHANESİYLE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLALİ

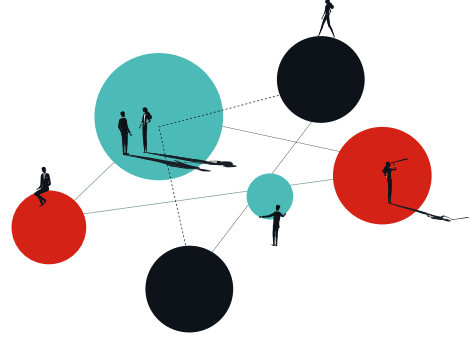
Türkiye, *Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin 1999 Uluslararası Sözleşmesi*'ne tabidir. Aynı zamanda 1991 yılından bu yana FATF üyesidir. Bu nedenle terörün finansmanını önlemek için uluslararası bir görevi vardır. Ayrıca, insan hakları da dâhil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamındaki diğer yükümlülüklerine uyulması gerekmektedir. Ancak, Türkiye'nin güvenlik söylemi ve pratikleri incelendiğinde, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi ve korunması pahasına terörle mücadele mevzuatının geliştirilmesine yol açtığına işaret etmektedir. Venedik Komisyonu'nun 2021 tarihli 7262 sayılı Kanun'a ilişkin yorumunda⁶ sivil toplumun, 15 Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından getirilen olağanüstü hâl rejiminin getirdiği ve *Terörle Mücadele Yasası*'ndan büyük ölçüde etkilenen bir dizi yönetmelikle kalıcı olarak genişletilen, kısıtlamalarla boğuştuğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

6. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)023cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)023cor-e)

Türkiye'deki insan hakları savunucularının 3713 sayılı *Terörle Mücadele Kanunu* kapsamında hedef alınması ve kovuşturulması giderek yaygınlaşan bir uygulama haline gelmiştir. Bu kanunun terörü ve terör suçlarını aşırı geniş ve muğlak tanımlaması, herhangi bir protestonun, muhalefetin veya barışçıl gösterinin terör eylemi olarak kabul edilebileceği anlamına geliyor. Sonuç olarak, insan hakları savunucuları ve sivil toplum keyfi olarak "terör suçluları" olarak etiketlenebilmektedir. Örneğin,

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ EŞBAŞKANI VE ÖNDE GELEN BİR İNSAN HAKLARI AVUKATI OLAN EREN KESKİN,

29 Ekim 2016 tarihli KHK ile kapatılan, Kürt basının önemli basın organlarından *Özgür Gündem Gazetes'i*nde Genel Yayın Yönetmeni olarak görev yaptığı dönemde yazdığı veya yayınladığı makalelerle ilgili olarak Devletin Birliğini ve Bütünlüğünü Bozma,

Avrupa Konseyi (AK) İnsan Hakları Komiseri Hammarberg'in 2011 *Türkiye Raporuna* göre, Eren Keskin'in davası semboliktir, çünkü "şiddeti içermeyen ifadelerin bile terör örgütünün amaçlarından herhangi biriyle örtüştüğü görüldüğünde yargıya konu olabildiğini" göstermektedir.⁷

7262 sayılı Kanun, İçişleri Bakanlığı'nın *Dernekler Kanunu*'nun 3. Maddesinde yapılan değişiklikle, bir derneğin yönetim kurulu seçimi, faaliyetleri ve işleri dâhil olmak üzere özel konularına müdahale etmesine izin vermektedir. Değişiklik, 6415 sayılı *Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Kanun* kapsamında hüküm giyenlerin dernek genel kurulu dışında herhangi bir organda göreve başlamalarını ve hâlihazırda görevde bulunanların görevlerine

7. AK İH komiseri Hammarberg'in Türkiye Raporu (2011), <https://rm.coe.int/16806db752>

devam etmelerini yasaklamaktadır.
Dernekler Kanunu'na yeni eklenen görevden alma ve faaliyetten geçici alıkoymaya ilişkin 30/A Maddesi uyarınca,

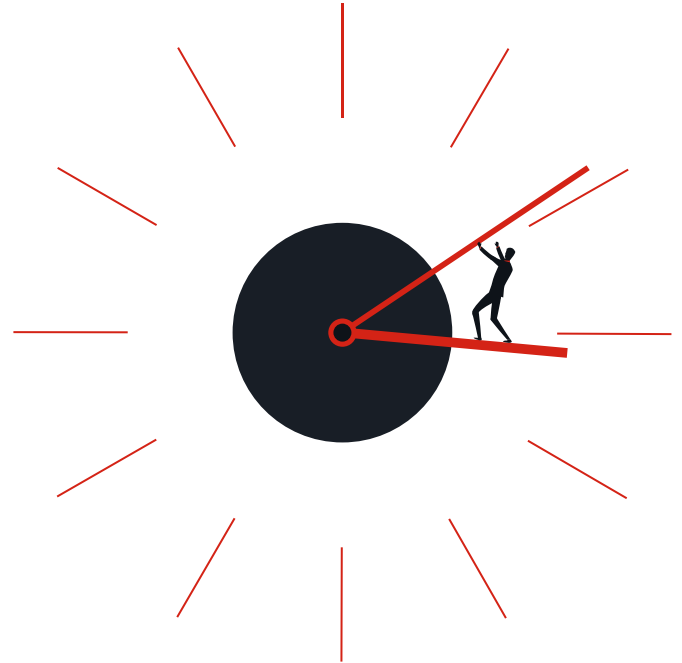
**İÇİŞLERİ BAKANI
TERÖRİZMİN FİNANSMANINA
İLİŞKİN SUÇLARDAN
HAKLARINDA SORUŞTURMA
AÇILAN DERNEK YÖNETİCİ
VE/VEYA ÇALIŞANINI
GÖREVDEN ALABİLİR VE/
VEYA 48 SAAT İÇİNDE
MAHKEME ONAYINA TABİ
OLMAK ÜZERE STK'LARIN
FAALİYETLERİNİ GEÇİCİ
OLARAK ASKIYA ALABİLİR**

Aynı madde, dernek yöneticilerinin devlet tarafından atanan kayyumlarla değiştirilmesine de izin vermektedir.

Terörle mücadele tedbirleri arasında 7262 sayılı Kanun, İçişleri Bakanlığı'na örgütlenme özgürlüğünü ihlal etme yetkisi vermektedir.⁸ 7262 sayılı Kanun'un kapsamının genişliği, terörle mücadele kanunlarının geniş uygulaması ve yargının özerkliğine ilişkin endişeler, Türkiye'de hâlihazırda eşi görülmemiş bir baskı altında olan bağımsız sivil toplumun tamamen kısıtlanmasının önünü açmıştır.

8. Yani İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 20. Maddesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin (ICCPR) 17, 20 ve 22. Maddesi, AİHS'nin 11. Maddesi

4. TAVSİYELER:

OMCT, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini aşağıdakileri yapmaya davet etmektedir:

- Kapsamı terörizmin finansmanı ile mücadele meşru amacını aşan ve örgütlenme özgürlüğünü tehlikeye atan 7262 sayılı Kanunun derhal yürürlükten kaldırılması;
- Sivil toplum aktörleri ve insan hakları savunucuları da dâhil olmak üzere paydaşların kitle imha silahlarının yayılmasının finansmanının önlenmesine ilişkin yeni mevzuatın hazırlanmasına ve ayrıca daha geniş karar alma süreçlerine anlamlı biçimde ve zamanında katılımını garanti etmek;
- Türkiye'deki diğer tüm insan hakları aktörlerine karşı - yargı dâhil olmak üzere - tüm taciz eylemlerine son vermek ve her durumda meşru insan hakları faaliyetlerini yürütebilmelerini ve haklarını herhangi bir engel veya misilleme korkusu olmadan kullanabilmelerini sağlamak;
- Yargı bağımsızlığını garanti eden yasal ve anayasal reformların yanı sıra ifade ve örgütlenme özgürlüğü de dâhil olmak üzere, Türkiye'de hukukun üstünlüğüne ve temel hak ve özgürlüklere saygı gösterme yükümlülüklerini yerine getirmek.